

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

2012 - 2013
Έτος 25ο - 26ο • Τεύχη II - III
Τετραμηνιαία έκδοση
Έτος ίδρυσης 1987

II • III

Υπό την
Αιγίδα

ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών
Τομέας Δημοσίου Δικαίου

ΜΕΛΕΤΕΣ - ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

- Τάσεις με ορίζοντα 2020 για τη Μετανάστευση, *Κ.-Μ. Κυριέρη, Ε. Ροΐδου* - 133
- Προσχώρηση ΕΕ στην ΕΣΔΑ και σχέση των δύο υπερεθνικών δικαστηρίων, *Ε. Πρεβεδούρου* - 139
- Αφιέρωμα στη Διαμεσολάβηση - Τα εφόδια του δικηγόρου, *Α. Αρβανίτης, Α. Καραμπατζός* - 153
- Η Διαμεσολάβηση ως μορφή εναλλακτικής επίλυσης διαφορών στη νομοθεσία ΕΕ, *Μ. Περάκης* - 155
- Κριτική ματιά στην ποινική μεσολάβηση, *J. Alcoceba Gil* (μτφρ: *Μ. Καμβύση*) - 161
- Πόσο υποχρεωτικός είναι ο εκούσιος χαρακτήρας της διαμεσολάβησης; *Μ. Ορφανού* - 169

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

I. ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

A. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

- ΕΔΔΑ 15.3.2012 Σιταρόπουλος και Γιακουμόπουλος κ. Ελλάδος (μτφρ: *Θ. Μορφινού*) - 179
- ΕΔΔΑ 15.3.2012 Gas et Dubois κ. Γαλλίας (μτφρ: *Α. Μητσέλου*) - 183
- ΕΔΔΑ 19.2.2013 Χ και Υ κ. Αυστρίας [ΤΕΣ] (μτφρ: *Μ. Καμβύση*) (κοινό σχόλιο *Σ. Τσακουράκης*) - 187
- ΕΔΔΑ 3.5.2012 Van der Heijden κ. Ολλανδίας (μτφρ: *Μ.-Ι. Φλώρου*) (σχόλιο: *Θ. Παπαχρίστου*) - 200
- ΕΔΔΑ 6.12.2012 Michaud κ. Γαλλίας (μτφρ: *Μ. Μουρτζάκη*) (σχόλιο: *Γ. Δανιήλ*) - 207
- ΕΔΔΑ 7.5.2013 Ιωάννα Κουφάκη κ. Ελλάδος και ΑΔΕΔΥ κ. Ελλάδος (μτφρ: *Γ.-Η. Καραμάνη*) (σχόλιο: *Ν. Φραγκάκης*) - 216
- ΕΔΔΑ 22.4.2013 Animal Defenders International κ. Ην. Βασιλείου (μτφρ: *Μ.-Θ. Επέογλου*) (σχόλιο: *R. Fathaigh*) - 220
- ΕΔΔΑ 7.11.2013 Βαλλιανάτος κ. Ελλάδος (μτφρ: *Μ. Σκαρλάτου*) - 228
- ΕΔΔΑ 3.10.2013 I.B. κ. Ελλάδος (μτφρ: *Ζ. Γκοντούλα*) - 233
- ΕΔΔΑ 3.10.2013 Γιαβή κ. Ελλάδος (μτφρ: *Γ. Βάθη*) (σχόλιο: *Κ. Κορδώνιας*) - 235

B. Επισκόπηση Νομολογίας ΕΔΔΑ - 243

II. ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ - 252

III. ΕΘΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ (παρτ. Γ. Σμπώκος) - 264

IV. ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΑΡΧΩΝ - 309

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ISSN 1106-0549

12997/2-3-2012-2013

καθήκοντος του δικηγόρου και της λειτουργίας επίβλεψης και αναγγελίας στις αρχές.

Ε. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά με βάση τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι η υποχρέωση αναγγελίας υποψίας ποινικού αδικήματος, η οποία απασχόλησε την υπό συζήτηση απόφαση του ΕΔΔΑ, που αποτελεί συνέπεια της ένταξης των δικηγόρων στα υπόχρεα πρόσωπα προς αναφορά ύποπτων συναλλαγών που συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα προσκρούει στην ΕΣΔΑ, καθώς και στη νομολογία του ΔΕΚ και του ΕΔΔΑ.

Ειδικότερα, όπως εκτέθηκε αναλυτικά παραπάνω, προσβάλλει θεμελιώδεις αρχές του δικαίου, όπως η ανεξαρτησία του δικηγόρου, το επαγγελματικό απόρρητο του δικηγόρου και η υποχρέωση πίστης του δικηγόρου προς τον πελάτη του. Παράλληλα προσκρούει στις αξιώσεις για δίκαιη δίκη υπό την έννοια που δόθηκε αναλυτικά σε προηγούμενο σημείο της μελέτης, αλλά επιπλέον προσβάλλει και το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, που καλύπτει και την επικοινωνία μεταξύ δικηγόρου και εντελέως, και αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται ο θεσμικός ρόλος του δικηγόρου.

Γεώργιος Δανιήλ

Δ.Ν.-Δικηγόρος

ΕΔΔΑ 7.5.2013 Ιωάννα Κουφάκη κατά Ελλάδος και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδος

Οι μειώσεις των μισθολογικών απολαβών και των ποικίλων επιδομάτων δε στοιχειοθετούν προσβολή του δικαιώματος στην ιδιοκτησία, και δεν αποτελούν παραβίαση του άρ. 1 ΠΠΠ, αλλά απλό περιορισμό της απόλαυσης του ανωτέρω δικαιώματος. Τα περιοριστικά των μισθολογικών απολαβών μέτρα συνιστούν τμήμα μιας ευρύτερης πολιτικής με σκοπό την δημοσιονομική ανάκαμψη της χώρας και κρίνονται δικαιολογημένα δεδομένων των πρωτοφανών οικονομικών συνθηκών. Το Δικαστήριο δεν έχει την αρμοδιότητα να αμφισβητήσει την επιλογή των μέτρων, ως υπηρετούντα την αρχή του δημοσίου συμφέροντος. Η μείωση του μισθού της πρώτης προσφεύγουσας δεν φτάνει σε τέτοιο επίπεδο, ώστε να στοιχειοθετείται προσβολή του δικαιώματος της ιδιοκτησίας. Η αναλογικότητα των μέτρων που εισάγουν μειώσεις σχετικά με τους μισθούς και τις συντάξεις αντισταθμίζεται από προγραμματισμένες μελλοντικές χρηματικές απολαβές.

Στην υπόθεση Ιωάννα Κουφάκη κατά Ελλάδος και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδος, προσφυγές υπ' αριθμ. 57665/12 57657/12

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, συνεδριάζον σε Πρώτο Τμήμα, συγκροτούμενο από τους κάτωθι: κ. Isabelle Berro-Λεφέβρ, Πρόεδρος, κ. Mirjana Lazarova Trajkovska, κ. Julia Laffranque, κ. Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος, κ. Erik Møse, κ. Ksenija Turković, κ. Dmitry Dedov, Δικαστές, και κ. André Wampach, Αναπληρωτή Γραμματέα του Τμήματος, αφού συσκέφθηκε εν συμβουλίω στις 31 Αυγούστου 2012 και στις 7 Μαΐου 2013, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω ημερομηνία:

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

1. Η πρώτη προσφεύγουσα, κ. Ιωάννα Κουφάκη, είναι Ελληνίδα υπήκοος, γεννηθείσα το 1967 και κάτοικος Αθηνών. [...] Η δεύτερη προσφεύγουσα είναι η Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων (Α.Δ.Ε.Δ.Υ.) [...].

Α. Οι περιστάσεις της υπόθεσης

2. - 8. [...]

9. Κατ' εφαρμογή των νόμων υπ' αριθμ. 3833/2010 και 3845/2010, η πρώτη προσφεύγουσα, στην οποία καταβλήθηκε ακαθάριστος μηνιαίος μισθός 3.339 ευρώ (συμπληρώνοντας έτσι 2435,83 ευρώ καθαρών αποδοχών), υπέστη μείωση του ειδικού επιδόματος κατά 20% από 1^η Ιανουαρίου 2010, και του επιδόματος του Πάσχα κατά 30% - το δε τελευταίο επρόκειτο στη συνέχεια να καταργηθεί πλήρως, μαζί με το δώρο Χριστουγέννων και τα δώρα αδειών [...].

10. Ο νόμος υπ' αριθμ. 3847/2010 μείωσε το ποσό των ανωτέρω παροχών για τους συνταξιούχους του δημόσιου τομέα. Τις κατήργησε για όσους είναι κάτω των 60.

11. Στις 26 Ιουλίου 2010, μαζί με άλλους, οι προσφεύγουσες άσκησαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας: [...] Οι συντάκτες των αιτήσεων ισχυρίστηκαν ότι οι προαναφερθείσες πράξεις ήταν αντίθετες προς το Σύνταγμα και τις διάφορες διεθνείς συνθήκες, συμπεριλαμβανομένου του άρ. 1 ΠΠΠ ΕΣΔΑ.

12. Στις 20 Φεβρουαρίου 2012, το Συμβούλιο της Επικρατείας, σε Ολομέλεια, απέρριψε την αίτηση ακυρώσεως (απόφαση Νο 668/2012, καθαρογραφή στις 2 Μαρτίου 2012) [...].

13. Στις 28 Φεβρουαρίου 2012, μια νέα διοικητική απόφαση που εκδόθηκε δυνάμει του Ν 4024/2011 [...], μείωσε το μισθό της προσφεύγουσας κατά 700 ευρώ επιπλέον, με αποτέλεσμα οι μηνιαίες αποδοχές της μετά τη μείωση να φτάνουν τα 1885,79 ευρώ.

Β. Η Νομοθεσία και η σχετική εσωτερική πρακτική

14. Το άρ. 1 του Ν 3833/2010 «Προστασία της εθνικής οικονομίας - Επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης» επέφερε μείωση των μισθών στο δημόσιο τομέα. Στην παρ. 2, προέβλεπε ότι τα επιδόματα και οι μισθοί των κάθε είδους κρατικών υπαλλήλων και των υπαλλήλων των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, των τοπικών αρχών, των ενόπλων δυνάμεων, της αστυνομίας, των πυροσβεστών και ακτοφυλακής μειώθηκαν κατά 12%. Επιδόματα Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας μειώθηκαν κατά 30%.

15. Το άρ. 2 του νόμου προέβλεπε ότι τα επιδόματα και οι ανωτέρω μισθοί δεν μπορούν να υπερβαίνουν το ύψος των γενικών γραμματέων των υπουργείων.

16. Το άρ. 3 του νόμου (εισοδηματική πολιτική για το 2010) προέβλεπε ότι από την έναρξη ισχύος του νόμου μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2012, απαγορευόταν να επέλθουν ή να επιτραπούν, με οποιοδήποτε απολύτως πρόσχημα, οι αυξήσεις στις κάθε είδους αποδοχές των παραπάνω υπαλλήλων. Εξαιρέση από αυτή την απαγόρευση αποτέλεσαν οι αυξήσεις που προκύπτουν από τις αλλαγές στην οικογενειακή κατάσταση και τη μισθολογική ανέλιξη ή την ιεραρχική εξέλιξη των υπαλλήλων, όπως προβλέπεται από το νόμο, τις κανονιστικές πράξεις, τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, διαιτητικές αποφάσεις ή κανονισμούς εργασίας.

17. [...]

18. Το άρ. 3 του Ν 3845/2010, με τίτλο «Μέτρα Εφαρμογής του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα μέλη της Ευρωζώνης και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο» προέβλεπε ότι τα κονδύλια, τα επιδόματα και οι μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων μειώνονται κατά ένα επιπλέον ποσοστό 8%. Επιδόματα Χριστουγέννων, Πάσχα και διακοπών διαμορφώνονται αντίστοιχα στα 500 ευρώ, 250 ευρώ και 250 ευρώ. Οι αποζημιώσεις αυτές καταβάλλονται επίσης μόνο αν το σύνολο των μηνιαίων αποδοχών του εργαζομένου δεν υπερβαίνει τα 3.000 ευρώ.

19. Το μοναδικό άρθρο του Ν 3847/2010, με τίτλο «Αναπροσαρμογή επιδομάτων Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος αδειας για τους συνταξιούχους του δημοσίου» προέβλεπε ότι αυτές οι παροχές θα είχαν χορηγηθεί εάν η δικαιούχος είχε ξεπεράσει το 60 χρόνια και υπό την προϋπόθεση ότι το συνολικό ποσό της μηνιαίας σύνταξης του δεν υπερέβαινε τα 2.500 ευρώ. Οι χορηγήσεις αυτές καθορίστηκαν πλέον σε 400 ευρώ για τα Χριστούγεννα, 200 ευρώ για το Πάσχα και 200 ευρώ για την άδεια. Εάν το ποσό της μηνιαίας σύνταξης ξεπερνά τα 2.500 ευρώ, τα επιδόματα μειώθηκαν, έτσι ώστε το συνολικό υπολειπόμενο ποσό να είναι 2.500 ευρώ.

ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ

20. Στηριζόμενοι στο άρ. 1 ΠΠΠ, οι προσφεύγουσες διαμαρτύρονται για τις μειώσεις στους μισθούς και τις συντάξεις, σύμφωνα με τους Ν 3833/2010, 3845/2010 και 3847/2010. Η δεύτερη προσφεύγουσα επικαλείται περαιτέρω παραβιάσεις των άρθρων 6 § 1, 8, 13, 14 και 17 της Συμβάσεως.

Ο ΝΟΜΟΣ

21. Οι προσφεύγουσες επικαλέστηκαν παραβίαση του άρ. 1 ΠΠΠ [...].

22. Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι το δικαίωμα όλων εκείνων που εργάζονται στις δημόσιες υπηρεσίες να λαμβάνουν τους μισθούς τους συνιστά μέρος της περιουσίας τους και εμπίπτει στην προστασία του άρ. 1 ΠΠΠ ΕΣΔΑ. Υποστήριζαν ότι η μείωση των μισθών και συντάξεων σύμφωνα με τους Ν 3833/2010, 3845/2010 και 3847/2010, η θέσπιση μέτρων σταθερού και μόνιμου χαρακτήρα, η κατάργηση των επιδομάτων Χριστουγέννων, Πάσχα και αδειών και η μείωση του ειδικού επιδόματος κατά 20% αποτελεί στέρηση της ιδιοκτησίας.

23. Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η έννοια του «δημοσίου συμφέροντος» που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο του άρ. 1 ΠΠΠ ΕΣΔΑ δεν καλύπτει το απλό συμφέρον του δημοσίου ταμείου για την εξαφάνιση του ελλείμματος του προϋπολογισμού ή τη σταθερότητα των δημοσίων οικονομικών. Η επίκληση του δημοσίου συμφέροντος προϋποθέτει μια λεπτομερή επίδειξη με βάση μια τεχνική οικονομική μελέτη που φιλτράρει όλες τις εναλλακτικές λύσεις και όλα τα πιο ευέλικτα μέτρα ως προς τις συνέπειες. Η καταφυγή στη στέρησης της ιδιοκτησίας θα πρέπει να θεωρείται μόνο τελευταία λύση.

24. Οι παραπάνω νόμοι δεν είναι νόμοι υποδοχής στην εσωτερική έννομη τάξη των κανόνων του διεθνούς δικαίου. Οι κανόνες που θεσμοθετούνται είναι αντισυνταγματικοί, διότι έρχονται σε αντίθεση με τις βασικές συνταγματικές αρχές (την ισότητα ενώπιον των δημοσίων βαρών, την αρχή της αναλογικότητας) και τα κοινωνικά δικαιώματα που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα. Η επίκληση των δυσμενών δημοσιονομικών συνθηκών, καθώς και η επίκληση του δημοσίου συμφέροντος υπονομεύει το εθνικό δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της υπέρτατης νομικής ισχύς του Συντάγματος και της Συμβάσεως σε σχέση με τους απλούς

νόμους. Η αντίθεση της εν λόγω νομοθεσίας με το Σύνταγμα και τη Σύμβαση δεν υπονομεύει μόνο μερικές πτυχές προστασίας των κοινωνικών και εργασιακών δικαιωμάτων, αλλά το σύνολο της κοινωνικής πολιτικής του ελληνικού κράτους.

25. [...]

26. Η πρώτη προσφεύγουσα ισχυρίζεται ειδικότερα, ότι, παρά το γεγονός ότι ο μισθός της μειώθηκε σε μόνιμη βάση, δεν έχει λάβει καμία αποζημίωση για τη στέρηση της περιουσίας της, ή οποιαδήποτε υπόσχεση για αποζημίωση ή αντιστάθμιση σε άλλη μορφή [...]. Αντίθετα, η οικονομική κατάσταση έχει επιδεινωθεί από την επιβολή δυσβάστακτων φορολογικών μέτρων: επαγγελματικό φόρο στο ποσό των 753,43 ευρώ, εξαιρετικό φόρο ακίνητης περιουσίας, πρόσθετο φόρο στο ύψος των 1.731 ευρώ για το εισόδημα του 2012. Σε αυτό προστίθεται η αύξηση των τιμών των βασικών εμπορικών αγαθών, των καυσίμων και των τιμολογίων των ΔΕΚΟ. Όλα αυτά τα μέτρα έχουν οδηγήσει σε δραματική μείωση του βιοτικού της επιπέδου.

27. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα έλαβε αρχικά ακαθάριστο μηνιαίο μισθό των 3.339 ευρώ (καθαρές αποδοχές ύψους 2.435,83 ευρώ[...]). Μετά την έναρξη ισχύος των Ν 3833/2010 και 3845/2010 [...] ο καθαρός μηνιαίος μισθός της διαμορφώθηκε στα 1885,79 ευρώ.

28. Η δεύτερη προσφεύγουσα διαμαρτύρεται ότι η επίδικη νομοθεσία εισήγαγε τις ίδιες μειώσεις για όλους τους εργαζόμενους, ανεξάρτητα από το επίπεδο των μισθών τους. Ειδικότερα, η μείωση των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων και η κατάργηση του 13ου και 14ου μισθού επηρεάζουν αδιακρίτως τις υψηλές και χαμηλές αμοιβές. Ομοίως, η μείωση του 13ου και 14ου μισθού των συντάξεων των υπαλλήλων πλήττουν εξίσου εκείνους που λαμβάνουν μικρές συντάξεις και εκείνους που λαμβάνουν 2.500 ευρώ το μήνα. Επιπλέον, αυτές οι συντάξεις καταργήθηκαν πλήρως για τους συνταξιούχους κάτω των 60 ετών.

29. [...]

30. Κατ' αρχήν, τίθεται το ερώτημα, κατά πόσον η δεύτερη προσφεύγουσα αποτελεί «θύμα», κατά την έννοια του άρ. 34 της Συμβάσεως. Ωστόσο, το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν είναι απαραίτητο να αντιμετωπιστεί αυτό το ζήτημα, διότι, ακόμη και αν υποθεθεί ότι η προσφεύγουσα έχει την ιδιότητα του «θύματος» τα επιχειρήματα που προβάλλει είναι, σε κάθε περίπτωση, παράδεκτα για τους λόγους που περιγράφονται παρακάτω.

31. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι τα κράτη μέλη της Συμβάσεως απολαμβάνουν ένα αρκετά ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως κατά τον καθορισμό της κοινωνικής πολιτικής. Η υιοθέτηση νομοθεσίας για την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των δαπανών και των εσόδων του κράτους, συνήθως περιλαμβάνει την αναθεώρηση των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών ζητημάτων. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι εθνικές αρχές είναι σε καλύτερη θέση από ό,τι το διεθνές δικαστήριο για να επιλέξουν τα καταλληλότερα μέσα για την επίτευξη αυτού του σκοπού και σέβεται τις επιλογές τους, εκτός αν αποδειχθεί ότι στερούνται προδήλως εύλογης βάσης.

32. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι αρχές που ισχύουν γενικά για περιπτώσεις που αφορούν στο άρ. 1 ΠΠΠ ΕΣΔΑ εξακολουθούν να ισχύουν για τους μισθούς και τις παροχές [...]. Το άρ. 1 ΠΠΠ ΕΣΔΑ απαιτεί, πρώτα απ' όλα, οποιαδήποτε επέμβαση δημόσιας αρχής στην άσκηση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας να είναι νόμιμη και να ακολουθεί ένα θεμιτό

σκοπό «κοινής ωφέλειας». Μια τέτοια παρέμβαση πρέπει να είναι ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο νόμιμο σκοπό, δηλαδή, μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος της κοινότητας και των απαιτήσεων της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου. Η ισορροπία αυτή δεν πληρούται όταν το άτομο πρέπει να υποβληθεί σε υπερβολική ατομική επιβάρυνση [...].

33. Επιπλέον, το άρ. 1 ΠΠΠ δεν μπορεί να ερμηνευθεί ώστε να παρέχει το δικαίωμα σε σύνταξη με ένα συγκεκριμένο ποσό [...].

34. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι περιορισμοί που θεσπίστηκαν με την επίδικη νομοθεσία δεν μπορεί να θεωρηθούν ως «στέρψη της ιδιοκτησίας», όπως ισχυρίζονται οι προσφεύγουσες, αλλά μάλλον ως μια παρέμβαση στην απόλαυση του δικαιώματος της περιουσίας κατά την έννοια του πρώτου εδαφίου της πρώτης παρ. του άρ. 1 ΠΠΠ ΕΣΔΑ [...].

35. Το Δικαστήριο σημείωσε ότι η παρέμβαση προβλεπόταν από το νόμο, δηλαδή τους Ν 3833/2010 και 3845/2010.

36. Κατά την εκτίμηση του χαρακτήρα κοινής ωφέλειας των επίδικων μέτρων, το Δικαστήριο αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην εισαγωγική έκθεση του Ν 3833/2010 και τους λόγους για την απόφαση 668/2012 του Συμβουλίου της Επικρατείας.

37. Το Δικαστήριο διαπιστώνει, καταρχήν, ότι η έκδοση των επίδικων μέτρων δικαιολογείται από την ύπαρξη μιας εξαιρετικής και άνευ προηγουμένου κρίσης στην πρόσφατη ιστορία της Ελλάδας [...].

38. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει επίσης επισημάνει στην απόφασή του 668/2012, ότι η μείωση των μισθών, των επιδομάτων και των συντάξεων των εργαζομένων στη δημόσια υπηρεσία, όπως αποφασίστηκε από τους προαναφερθέντες νόμους, ήταν μέρος μιας ευρύτερης προσαρμογής των δημόσιων οικονομικών και της εφαρμογής διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην ελληνική οικονομία, το οποίο πρόγραμμα στο σύνολό του, σχεδιάστηκε για να καλύψει την επείγουσα ανάγκη για χρηματοδότηση της χώρας και να βελτιώσει τη μελλοντική οικονομική και δημοσιονομική κατάσταση της [...].

39. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η έννοια του «δημόσιου συμφέροντος» είναι εκ φύσεως ευρεία [...].

40. Το Δικαστήριο διαπιστώνει, επίσης, ότι πέρα από τα μέτρα του μισθολογικού χαρακτήρα που προβλέπουν οι Ν 3833/2010 και 3845/2010, ποικίλα άλλα μέτρα έχουν εισαχθεί από άλλους νόμους, μεταξύ των οποίων, προς την αποκατάσταση της φορολογικής δικαιοσύνης και την πάταξη της φοροδιαφυγής, τη μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και του συστήματος συνταξιοδότησης των υπαλλήλων, τις διαδικασίες ελέγχου επανεξέτασης και του ελέγχου των δημοσίων οικονομικών, το άνοιγμα κάποιων κλειστών επαγγελματιών και τη βελτίωση των δημόσιων επιχειρήσεων.

41. Ενόψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο δεν έχει κανένα λόγο να αμφιβάλει ότι για να αποφασιστεί η μείωση της αμοιβής και των συντάξεων των υπαλλήλων, από τους νομοθέτες, κάποιο δημόσιο συμφέρον εξυπηρετείται.

42. Απομένει να καθοριστεί αν επιτυγχάνεται μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των εδώ απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος της κοινότητας και των απαιτήσεων για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων της πρώτης προσφεύγουσας και των θυγατρικών της δεύτερης προσφεύγουσας.

43. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο Ν 3833/2010 έχει μειώσει κατά 12% τους μισθούς και τις συντάξεις όλων όσων εργάζονται ή είχαν εργαστεί σε δημόσια υπηρεσία. Ο Ν 3845/2010 εκδόθηκε δύο μήνες αργότερα, μείωσε περαιτέρω την αμοιβή και τις συντάξεις κατά 8% και τα επιδόματα των Χριστουγέννων, του Πάσχα και των αδειών στα 500, 250 και 250 ευρώ αντίστοιχα, υπό τον όρο ότι το συνολικό ποσό που εισπράττεται ανά μήνα δεν υπερβαίνει τα 3.000 ευρώ. Τα μέτρα που προβλέπονται από το Ν 3845/2010 κρίνονται αναγκαία από τον νομοθέτη, δεδομένου του γεγονότος ότι τα μέτρα που είχαν προβλεφθεί από το Ν 3833/2010 αποδείχθηκαν ανεπαρκή για την αντιμετώπιση της οικονομικής κατάστασης.

44. Το Δικαστήριο αποδίδει επίσης ιδιαίτερη βαρύτητα στην επιχειρηματολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο, με την απόφασή του στις 20 Φεβρουαρίου 2012, απέρριψε αρκετούς ισχυρισμούς με βάση την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας λόγω των επίδικων μέτρων. Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η απουσία του προσωρινού χαρακτήρα στο μέτρο περικοπής των μισθών και των συντάξεων ήταν δικαιολογημένη, διότι ο σκοπός του νομοθέτη δεν ήταν μόνο η διαχείριση της παρούσας οξείας δημοσιονομικής κρίσης, αλλά και η εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών του κράτους με βιώσιμο τρόπο [...].

45. [...]

46. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η μείωση του μισθού της πρώτης προσφεύγουσας δεν φτάνει σε τέτοιο επίπεδο ώστε να μπορεί να αποτελεί για την αιτούσα παραβίαση του άρ. 1 ΠΠΠ ΕΣΔΑ. Δεδομένων των ανωτέρω, και στο πλαίσιο της συγκεκριμένης κρίσης στην οποία και η αιτούσα δραστηριοποιείται, η νομοθετική παρέμβαση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δημιουργεί υπερβολική επιβάρυνση για την προσφεύγουσα.

47. Όσον αφορά στην αναλογικότητα των επίμαχων μέτρων σχετικά με τους μισθούς και τις συντάξεις των υπαλλήλων που συνδέονται με τη δεύτερη προσφεύγουσα, το Δικαστήριο δεν μπορεί παρά να αναφερθεί στο ίδιο το κείμενο του μνημονίου. Σύμφωνα με το κείμενο αυτό, από τη μια πλευρά, η κατάργηση του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού αντισταθμίζεται για όσους κερδίζουν λιγότερα από 2.500 ευρώ ανά μήνα με τη δημιουργία μιας ενιαίας πριμοδότησης 800 ευρώ ανά έτος. Από την άλλη πλευρά, αν η πληρωμή του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού αφαιρείται από όλους τους εργαζόμενους, αναμένεται ετήσιο μπόνους στο ύψος των 1.000 ευρώ, που χρηματοδοτείται από τη μείωση των επιδομάτων που υπολογίζονται για τους υψηλόμισθους. Αυτό το μπόνους δημιουργήθηκε με σκοπό την προστασία των στρωμάτων του πληθυσμού με χαμηλό εισόδημα (όσους κερδίζουν λιγότερα από 3.000 ευρώ ανά μήνα) (σκέψη 6 ανωτέρω).

48. Όσον αφορά στις εναλλακτικές λύσεις, από μόνη της η πιθανή ύπαρξη τους δεν καθιστά αδικαιολόγητη τη εν λόγω νομοθεσία. Δεδομένου ότι ο νομοθέτης δεν υπερέβη τα όρια της διακριτικής της ευχέρειας, το Δικαστήριο δεν μπορεί να διακρίνει αν το κράτος επέλεξε τον καλύτερο τρόπο για την αντιμετώπιση του προβλήματος ή αν θα έπρεπε να έχει ασκήσει τη διακριτική του ευχέρεια με διαφορετικό τρόπο. [...]

49. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι το επιχείρημα παραβίασης του άρ. 1 ΠΠΠ ΕΣΔΑ είναι προδήλως αβάσιμο και πρέπει να απορριφθεί, σύμφωνα με το άρ. 35 §§ 3 α και άρ. 4 της Συμβάσεως.

50. Όσον αφορά στις καταγγελίες σύμφωνα με τα άρ. 6, 8, 13, 14 και 17 της Συμβάσεως που προέβαλε η δεύτερη προσφεύγουσα, το Δικαστήριο με βάση όλα τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του, και στο βαθμό που έχει αρμοδιότητα να γνωρίζει τους ισχυρισμούς, δεν διακρίνει καμία προφανή παραβίαση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που κατοχυρώνονται από τα άρθρα αυτά. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι και αυτό το τμήμα της προσφυγής είναι προδήλως αβάσιμο και πρέπει να απορριφθεί, σύμφωνα με το άρ. 35 § 3 α και άρ. 4 της Συμβάσεως.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο ομοφώνως,

Συνεκδικάζει τις προσφυγές.

Απορρίπτει τις αιτήσεις ως απαράδεκτες.

Μετάφραση (από τα Γαλλικά),

Γεωργία - Ηλιάννα Καραμάνη,

Πτυχιούχος Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΣΧΟΛΙΟ

ΕΔΔΑ 7 Μαΐου 2013, Ιωάννα Κουφάκη κατά Ελλάδας και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδας

Οι δύο προσφυγές (αριθ. 57657/12 και 57665/12) που συνεκδικάστηκαν και απορρίφθηκαν ως απαράδεκτες με τη σχολιαζόμενη απόφαση ασκήθηκαν ενώπιον του ΕΔΔΑ μετά την έκδοση των αποφάσεων αριθ. 668 και 669/2012 της Ολομέλειας του ΣτΕ που απέρριψε τις αιτήσεις πολλών νομικών και φυσικών προσώπων για την ακύρωση διοικητικών πράξεων που περιέκοψαν αποδοχές και συντάξεις κατ' εφαρμογή των νόμων του πρώτου Μνημονίου (ν. 3833, 3845 και 3844/2010). Προσφεύγουσες ήταν, στη μία, η τριτοβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση των δημοσίων υπαλλήλων επικαλούμενη την περικοπή αποδοχών και συντάξεων αδιακρίτως και απροσώπως και, στη δεύτερη, μία έμμισθη δικηγόρος, ο καθарός μηνιαίος μισθός της οποίας περικόπηκε από 2.435 € σε 1.885 €. Κύριο παράπονο των προσφευγουσών ήταν η παραβίαση του άρθρου 1 του 1^{ου} πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, ως προς την οποία το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι οι περιορισμοί που εισήγαγαν οι επίδικοι νόμοι δεν μπορούν να θεωρηθούν «στέρξηση περιουσίας», όπως ισχυρίζονταν οι προσφεύγουσες, αλλά επέμβαση στην απόλαυση του δικαιώματος στο σεβασμό της περιουσίας υπό την έννοια της πρώτης φράσης της πρώτης παραγράφου του άρθρου αυτού¹. Προδήλως αβάσιμες κρίθηκαν και οι αιτήσεις για παραβίαση των διατάξεων των άρθρων 6, 8, 13, 14 και 17 ΕΣΔΑ.

Η κρίση του Δικαστηρίου πολύ δύσκολα θα μπορούσε να είναι διαφορετική: Στην προσφυγή της η ΑΔΕΔΥ δεν είχε υποστηρίξει σαφώς και με αναφορά σε συγκεκριμένα πρόσωπα ότι η οικονομική κατάστασή τους είχε επιδεινωθεί σε βαθμό που να κινδυνεύει η διαβίωσή τους, αλλά αρκέστηκε στη διατύπωση μιας κατ' αποτέλεσμα *actio popularis*², που όμως δεν είναι παραδεκτή ενώπιον του ΕΔΔΑ. Στην προσφυγή της δικηγόρου, η προβλη-

θείσα μείωση του μισθού της δεν μπορούσε να θεωρηθεί από το Δικαστήριο (το οποίο κρίνει λαμβάνοντας υπόψη τα επίπεδα αμοιβών και στα 47 κράτη-μέρη της ΕΣΔΑ) τέτοιου βαθμού που να θέτει την προσφεύγουσα αντιμέτωπη με δυσκολίες ασύμβατες με το άρθρο 1 του 1^{ου} πρωτοκόλλου.

Οι εξαιρετικές συνθήκες που επιβλήθηκαν το 2010 στους Έλληνες για λόγους δημόσιου συμφέροντος δεν αποκλείουν το *prima facie* παραδεκτό μιας προσφυγής στο ΕΔΔΑ, αλλά οι πιθανότητες αποδοχής της επί της ουσίας είναι μικρές³. Ας υποθέσουμε, όμως, ότι είχαν ασκηθεί προσφυγές με ατομικές περιπτώσεις μισθών και συντάξεων που, έχοντας υποστεί τις περικοπές του πρώτου Μνημονίου, θα περιόριζαν τα εισοδήματα σε επίπεδα που οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν βασίμως να τα χαρακτηρίσουν κλονιστικά των όρων διαβίωσής τους. Θα ήταν, τότε, το αποτέλεσμα διαφορετικό;

Το βασικό εμπόδιο για την ευδοκίμηση μιας τέτοιας προσφυγής είναι το ευρύ περιθώριο διακριτικής ευχέρειας που το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει στα κράτη κατά τη διαμόρφωση της οικονομικής τους πολιτικής, ιδίως όταν πρόκειται για την αντιμετώπιση οικονομικής κρίσης που απειλεί σοβαρά ολόκληρη τη χώρα. Το Δικαστήριο, βέβαια, επιδιώκει να εξισορροπεί τα πράγματα μεταξύ των περιοριστικών οικονομικών μέτρων και των περικοπών ζωτικών για τους προσφεύγοντες εισοδημάτων, όπως φαίνεται ότι ίσχυσε στην σχολιαζόμενη απόφαση⁴. Εξισορροπητική, ήταν η απορριπτική απόφαση του ΕΔΔΑ και σε μια ρουμανική υπόθεση μείωσης μισθών κατά 25% σε όλους τους δημόσιους υπαλλήλους⁵, όπως και σε σειρά άλλων προσφυγών εναντίον κυβερνητικών μέτρων περιορισμού των συνεπειών οικονομικής κρίσης⁶. Το πρόταγμα της διακριτικής ευχέρειας του κράτους μπορεί, πάντως, να καμφθεί όταν οι επιλογές του εθνικού νομοθέτη είναι προφανώς αθεμελιώτες ή αυθαίρετες, οπότε καταλείπεται μεγαλύτερο περιθώριο στο Δικαστήριο να δεχτεί την προσφυγή⁷. Εντούτοις το Δικαστήριο είναι απρόθυμο να διαπιστώσει την *in concreto* παραβίαση του δικαιώματος του προσφεύγοντος λόγω μεγάλης μείωσης συντάξεων ή άλλων κοινωνικών παροχών οφειλόμενες σε κρατικά μέτρα, εκτός αν ο προσφεύγων βρίσκεται σε κατάσταση που να χαρακτηρίζεται ταπεινωτική και εξευτελιστική⁸.

- Αυτό είχα υποστηρίξει πριν ακόμα εκδοθούν οι επίμαχες αποφάσεις του ΣτΕ, βλ. Ν. Frangakis, A STATE'S EXCEPTIONAL ECONOMIC MEASURES UNDER THE EUROPEAN CONVENTION OF HUMAN RIGHTS. THE CASE OF THE "GREEK MEMORANDUM", in (D. Spielmann - M. Tsirlis - P. Voyatzis, ed. by) The European Convention on Human Rights, a Living Instrument. Essays in Honour of Christos L. Rozakis, Ed. Bruylant 2011, Brussels, σ. 181-198.
- Σ' αυτή την κατηγορία, της εξισορρόπησης, κατατάσσει και την προκείμενη απόφαση η, μέχρι πρόσφατα αντιπρόεδρος του Δικαστηρίου, Françoise Tulkens, THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS AND THE ECONOMIC CRISIS: THE ISSUE OF POVERTY, EUI Working Papers, AEL 2013/8 Academy of European Law Distinguished Lectures of the Academy.
- Mihăieș and Senteș v. Romania* ΕΔΔΑ 6.12.2011 (dec.).
- Blanco Callejas v. Spain* ΕΔΔΑ 18.6.2006 (dec.), *Buchheit and Meinberg v. Germany* ΕΔΔΑ 2.2.2006 (dec.), *Valkov and Others v. Bulgaria* ΕΔΔΑ 25.10.2011, *Panfile v. Romania* ΕΔΔΑ 20.3.2012, *Khoniakina v. Georgia* ΕΔΔΑ 19.6.2012, *Da Conceição Mateus and Santos Januário v. Portugal* ΕΔΔΑ 8.10.2013 (dec.).
- Όπως στις υποθέσεις *Kjartan Ásmundsson v. Iceland* ΕΔΔΑ 12.10.2004, *Maggio and Others v. Italy* ΕΔΔΑ 31.5.2011, *Moskal v. Poland* ΕΔΔΑ 15.9.2009 και *Czaja v. Poland* ΕΔΔΑ 2.10.2012 αριθ. 5744/05.
- Budina v. Russia* ΕΔΔΑ 12.2.2008.

1. Σκέψη 34 της σχολιαζόμενης απόφασης – βλ. και τις εκεί παραπομπές.

2. Βλ. και Ν.Κ. Γαβαλά «Το Μνημόνιο μεταξύ σφύρας και άκμονος: από το ΣτΕ στο ΕΔΔΑ» *ΕΕργΔ* 72. 756 επ., Στυλιανή Χριστοφορίδου, Σημείωμα κάτω από την απόφαση του ΕΔΔΑ, σε www.constitutionalism.gr.

Το κριτήριο της τήρησης της αρχής της καλής διακυβέρνησης από το κράτος, ιδίως όταν πρόκειται για ζητήματα ζωτικής σημασίας για τα άτομα, όπως μισθοί και συντάξεις, έχει ιδιαίτερη σημασία, σε τρόπο που να τηρείται η εύλογη ισορροπία μεταξύ δημόσιου συμφέροντος και ατομικών αξιώσεων και να αναζητούνται τυχόν εναλλακτικές λύσεις. Την ίδια ισορροπία οφείλουν να εξασφαλίζουν και τα δικαστήρια, ακολουθώντας τη νομολογία του ΕΔΔΑ και σεβόμενα τη ρήση-προειδοποίηση ότι δεν πρέπει τα εθνικά δικαστήρια να ερμηνεύουν την ΕΣΔΑ κατά τρόπο πιο γενναίο από ό,τι το Στρασβούργο. Εν προκειμένω, ως προς τις εναλλακτικές λύσεις, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι τυχόν ύπαρξή τους δεν καθιστά από μόνη της μη αιτιολογημένη την επίδικη νομοθεσία⁹.

Σε αντίθεση με το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ¹⁰, η ΕΣΔΑ δεν εγγυάται κοινωνικά δικαιώματα. Εντούτοις το Δικαστήριο, ήδη από το 1979, έκρινε ότι, μολονότι τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την εκάστοτε οικονομική κατάσταση του κράτους, η ΕΣΔΑ πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως της συγκυρίας, οπότε τα προστατευόμενα δικαιώματα έχουν οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις¹¹.

Το ακανθωδέστερο ζήτημα στην υπόθεση του Ελληνικού Μνημονίου είναι αν η σοβαρότητα του κινδύνου οικονομικής κατάρρευσης της χώρας είναι τόσο ώστε να κατατάσσεται μεταξύ των «εξαιρετικών περιστάσεων» (“exceptional circumstances”) και ιδίως μεταξύ εκείνων που η ζημιά προκλήθηκε από γεγονότα ανεξάρτητα της θέλησης της κυβέρνησης και τα οποία η τελευταία δεν ήταν σε θέση να τα προβλέψει ή να τα εμποδίσει, όπως η ίδια η κυβέρνηση υποστηρίζει. Αυτό με δεδομένο ότι η διακριτική ευχέρεια των εθνικών αρχών είναι ακόμα ευρύτερη όταν τα επίδικα ζητήματα αφορούν τον καθορισμό προτεραιτήτων για τη χρήση των περιορισμένων πόρων του κράτους¹².

Θα ήταν πάντως εξαιρετικά δύσκολο για το δικαστή – τον ευρωπαϊκό, όπως άλλωστε και τον εθνικό (του ΣτΕ...) – να μην σεβαστεί την κρίση του νομοθέτη για το τι είναι «προς το δημόσιο συμφέρον», εκτός αν αυτή η εκτίμηση είναι προφανώς αθεμελίωτη ή θα μπορούσε να οδηγήσει μεγάλο αριθμό προσώπων σε υπερβολική (με τα κριτήρια του ΕΔΔΑ) φτώχεια¹³. Γι' αυτό και το Δικαστήριο σημείωσε ότι «η λήψη των επίδικων μέτρων αιτιολογείτο από την ύπαρξη μιας έκτακτης και πρωτοφανούς στην πρόσφατη ιστορία της Ελλάδας κρίσης»¹⁴. Αν δε συγκριθεί η ελληνική περίπτωση με τις υποθέσεις που ανέκυψαν μετά την επανενοποίηση της Γερμανίας, η διαφορά έγκειται κυρίως στο ότι

τότε δεν ετέθη ζήτημα οικονομικής κατάρρευσης του κράτους, όπως στην περίπτωση της Ελλάδας¹⁵, ούτε διακινδύνευση της οικονομικής σταθερότητας ολόκληρης της ευρωζώνης.

Τελειώνοντας, ως θυμόμαστε ότι η σχολιαζόμενη απόφαση αφορά στα μέτρα του πρώτου Μνημονίου. Με όλες τις επιφυλάξεις που έχουν διατυπωθεί παραπάνω, θα ήταν ίσως διαφορετική μια νεότερη κρίση που θα έπρεπε να συνεκτιμήσει όχι μόνο τις μειώσεις μισθών και συντάξεων της τριετίας που ακολούθησε αλλά και τις βαρύτατες φορολογικές επιβαρύνσεις που τις συνοδεύουν.

Νίκος Φραγκάκης

ΕΔΔΑ 22.4.2013 Animal Defenders International κατά Ηνωμένου Βασιλείου ΤΜΗΜΑ ΕΥΡΕΙΑΣ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ

Τα κράτη έχουν θετική υποχρέωση θέσπισης του κατάλληλου νομοθετικού και διοικητικού πλαισίου για την αποτελεσματική διασφάλιση του πλουραλισμού και του δημοκρατικού διαλόγου στα Μ.Μ.Ε.. Για το σκοπό αυτό, ελλείψει ευρωπαϊκής συναίνεσης για την αντιμετώπιση των πολιτικών διαφημίσεων σε προεκλογικές και μη περιόδους, διατίθεται στα κράτη ευρύ περιθώριο εκτίμησης των απαιτούμενων γενικών μέτρων, για την εξασφάλιση της αντικειμενικότητας των προβαλλόμενων μηνυμάτων. Δεν αντίκειται στο άρ. 10 ΕΣΔΑ, ως απαραίτητη για μια δημοκρατική κοινωνία και σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, η απαγόρευση επί πληρωμή πολιτικής διαφήμισης, που θεωρείται πως διαταράσσει τις ισορροπίες μεταξύ ισχυρών και μη πολιτικών ομάδων αναφορικά με την προβολή τους από τα Μ.Μ.Ε.. Η συμφωνία του μέτρου αυτού με το άρ. 10 ΕΣΔΑ τονίζεται όταν για την προβολή μιας ομάδας μπορούν να αξιοποιηθούν και εναλλακτικά μέσα προβολής, πλην του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. Ως πολιτική χαρακτηρίζεται η διαφήμιση που πραγματεύεται θέματα ευρύτερου κοινωνικού ενδιαφέροντος (διαφων. γνώμη).

Η παρούσα απόφαση είναι οριστική. Ενδέχεται να υποστεί μορφολογικές αλλαγές.

Στην υπόθεση Animal Defenders International κατά Ηνωμένου Βασιλείου,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, συνεδριάζον σε Τμήμα Ευρείας Συνθέσεως [...], αφού συσκέφθηκε εν συμβουλίω στις 7 Μαρτίου 2012 και στις 20 Φεβρουαρίου 2013, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση που υιοθετήθηκε κατά την ως άνω ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προήλθε από το εισαγωγικό έγγραφο αίτησης (με αριθμ. 48876/08) εναντίον του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, το οποίο υποβλήθηκε στο Δικαστήριο σύμφωνα με το άρ. 34 της Συμβάσεως

9. Σκέψη 48 της σχολιαζόμενης απόφασης, με αναφορά στις *James & others v. U.K.* ΕΔΔΑ 21.2.1986 παρ. 46 και *J.A. Pye (Oxford) Ltd. v. U.K.* ΕΔΔΑ 15.11.2002 παρ. 45.

10. Από τη σκοπιά του ενωσιακού δικαίου, βλ. Ν. Σκανδάμη, “Νομική Προσέγγιση του Ελληνικού Μνημονίου” σε *ΕυρΠολ* 2/2010, σ. 238-262.

11. *Airey v. Ireland*, ΕΔΔΑ 9.10.1979. Κατά την έκφραση του Δικαστηρίου «δεν υπάρχει υδατοστεγής διαχωρισμός μεταξύ τους». Η αρχή επιβεβαιώθηκε και στην *Budina v. Russia*, ΕΔΔΑ 12.2.2008. Βλ. και την εισήγηση της J. Laffranque, στο *Dialogue between Judges – Implementing the European Convention on Human Rights in times of economic crisis*, ECtHR, Council of Europe, 2013 (http://www.echr.coe.int/Documents/dialogue_2013_ENG.pdf), με αναφορά στην σχολιαζόμενη υπόθεση, στην οποία ήταν μεταξύ των δικαστών.

12. Σκέψη 31 της σχολιαζόμενης απόφασης – βλ. και τις εκεί παραπομπές.

13. Ν. Frangakis, ο.π.

14. Σκέψη 37 της σχολιαζόμενης απόφασης.

15. Βλ. περισσότερα και σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, στο Ν. Frangakis, ο.π. και Π. Γκλαβίνη, *Το Μνημόνιο της Ελλάδος στην ευρωπαϊκή, τη διεθνή και την εθνική έννομη τάξη*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2010, σ. 132.